

حمایت از اشخاص در زمان وقوع بلا یا

متن و شرح مواد پیش نویس مصوب کمیسیون حقوق
بین الملل

گردآوری و ترجمه:

شادروان دکتر ولی اله نوری

***

دکتر مهدی عبدالمالکی

دکتر فرشته بنافی

***

دکتر مجید زحمتکش

پژوهشکده حقوق

تهران - ۱۴۰۱

عنوان و نام پدیدآور:	حمایت از اشخاص در زمان وقوع بلایا متن و شرح مواد پیش نویس مصوب کمیسیون حقوق بین الملل / گردآوری و ترجمه مهدی عبدالملکی ... ا و دیگران .
مشخصات نشر	تهران: پژوهشکده حقوقی شهر دانش، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	۱۶۶ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۱۵۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	گردآوری و ترجمه مهدی عبدالملکی، ولی اله نوری، مجید زحمتکش، فرشته بنافی
یادداشت	کتابنامه: ص: ۱۵۷ - ۱۵۹.
موضوع	حقوق بین الملل و حقوق بشر
موضوع	International law and human rights
موضوع	امدادسانی بین المللی
موضوع	International relief
موضوع	کمک های بشردوستانه
موضوع	Humanitarian assistance
موضوع	مسئولیت حمایت (حقوق بین الملل)
موضوع	Responsibility to protect (International law)
موضوع	بلاهای طبیعی -- قوانین و مقررات
موضوع	Natural disasters -- Law and legislation
موضوع	امدادسانی -- قوانین و مقررات
موضوع	Disaster relief -- Law and legislation
شناسه افزوده	عبدالملکی، مهدی، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده	Abdolmaleki, Mahdi
رده بندی کنگره	۳۶۲-۳۶۴
رده بندی دیویی	۳۶۲-۳۶۴
شماره کتابشناسی ملی	۹۸۰۶۷۰۳

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهر دانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید.

www.shabredanesh.com

عنوان: حمایت از اشخاص در زمان وقوع بلایا: متن و شرح مواد

پیش نویس مصوب کمیسیون حقوق بین الملل

گردآوری و ترجمه: دکتر مهدی عبدالملکی، شادروان دکتر ولی اله نوری، دکتر

مجید زحمتکش و دکتر فرشته بنافی

ناشر: پژوهشکده حقوقی شهر دانش

صفحه آرا: سمیرا نعمتی

ویراستار: سودابه رسولی

طراح جلد: زهرا کریمی

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۴۰۱

شمارگان: ۲۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۱۵۱-۳

بها: ۷۳,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان کریمخان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک ۵

کد پستی ۱۵۸۵۷۳۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۱۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۱۱۵۸۱ نمابر: ۸۸۱۱۵۸۰

Email: publication@sdil.ac.ir Website: http://www.sdil.ac.ir

به نام خداوند جان و خرد

سخن ناشر

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفاء می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجربیات عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور سهیم گردند.

قانون‌گذار فهیم و آگاه، هیچ‌گاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از ادبیات و دکترین حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت و هیچ‌گاه مصوبات قبلی خویش را دائمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق که به مأموریت خطیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران و اساتید حقوق و فقه همگام می‌گمارند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بسیار بهره می‌برند متقابلاً بحالت مهمی در عینی‌سازی ادبیات و دکترین حقوقی کشور برعهده دارند.

کشور ایران به‌ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل‌توجهی در توسعه کمی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به‌مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکترین حقوقی موردنیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات پژوهشکده حقوقی شهر دانش که همواره سعی داشته است علاوه بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به‌صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتاب‌های حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات موردنیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات آقایان دکتر مهدی عبدالمالکی، شادروان

دکتر ولی‌اله نوری و دکتر مجید زحمتکش و سرکار خانم دکتر فرشته بنافی در ترجمه کتاب حمایت از اشخاص در زمان وقوع بلایا: متن و شرح مواد پیش‌نویس مصوب کمیسیون حقوق بین‌الملل را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورد استفاده متولیان امر قرار گیرد.

وحید اشتیاق

فهرست مطالب

۵	.....سخن ناشر
۷	.....فهرست مطالب
۹	.....دیباچه
۲۳	.....حمایت از اشخاص در زمان وقوع بلایا
۲۷	.....ماده ۱: قلمرو
۳۱	.....ماده ۲: اهداف
۳۵	.....ماده ۳: کاربرد اصطلاحات
۴۹	.....ماده ۴: کرامت و منزلت انسانی
۵۵	.....ماده ۵: حقوق بشر
۵۹	.....ماده ۶: اصول بشردوستانه
۶۷	.....ماده ۷: تکلیف به همکاری
۷۳	.....ماده ۸: اشکال همکاری در پاسخ به بلایا
۷۹	.....ماده ۹: کاهش خطر بلایا
۹۵	.....ماده ۱۰: نقش دولت متأثر
۹۹	.....ماده ۱۱: تکلیف دولت متأثر برای طلب کمک‌های خارجی
۱۰۷	.....ماده ۱۲: پیشنهاد‌های کمک خارجی
۱۱۳	.....ماده ۱۳: رضایت دولت متأثر به دریافت کمک‌های خارجی
۱۲۳	.....ماده ۱۴: شرایط تأمین کمک خارجی
۱۲۹	.....ماده ۱۵: تسهیل کمک‌های خارجی
۱۳۵	.....ماده ۱۶: حفاظت از نیروهای امدادی، تجهیزات و کالاها
۱۴۱	.....ماده ۱۷: خاتمه کمک‌های خارجی
۱۴۵	.....ماده ۱۸: ارتباط با سایر قواعد حقوق بین‌الملل
۱۴۹	.....ضمائم
۱۵۷	.....فهرست منابع
۱۶۱	.....نمایه

دیباچه

جهان سرشار از حوادثی است که سالانه، ماهانه، هفتگی و روزانه اتفاق می‌افتند. حوادثی که بعضاً قابل پیش‌بینی و بعضاً نیز نه قابل پیش‌بینی هستند و نه قابل انتظار. این ذات طبیعت است که مشحون از حوادث باشد. حوادثی که مسمی به نام‌های عام متعددی هستند از جمله حادثه، سانحه، بلا، قهر طبیعت و ... و در شکل‌های مختلفی مانند زلزله، آتش‌فشان، طوفان و بیماری‌های مسری و .. بروز می‌کنند. طبیعت کار خود را می‌کند و حوادث از ازل وجود داشته‌اند و تا ابد نیز وجود خواهند داشت پس گزیری و گریزی از آنها نیست. انسان همواره با این دست حوادث که گاهی کوچک و گاهی بزرگ و ویرانگر بوده‌اند پنجه در پنجه شده است و از این معرکه با خسارت‌های ریز و درشتی که به او وارد شده است خارج گردیده. به عبارتی انسان با طبیعت با همه زیبایی‌ها، ظرافت‌ها و دل‌انگیزی‌هایش و نیز با درشتی‌ها و خشم‌ها و تعرض‌هایش هم‌زاد است؛ بنابراین از آن زمان که هنوز انسان به‌سان امروز طبیعت را دست‌کاری نکرده بود و این‌چنین تغییرات ژرف و شگرفی در آن به وجود نیاورده بود و عاملی مؤثر در وقوع حوادث طبیعی به‌شمار نمی‌رفت تا اکنون که دخالت‌های او در طبیعت عنصری مهم و مؤثر در بروز برخی از بلایا و حوادث است، انسان و طبیعت با هم زمان را طی کرده و به زمان حاضر رسیده‌اند.

با گسترش استفاده انسان از طبیعت و تسلط او، البته نه بر همه طبیعت، حوادث و بلایا در عین حال که گاهی سهمناک‌تر هم شده‌اند سه وجه پیدا کرده‌اند. نخست، بلایایی که صرفاً نشئت گرفته از طبیعت هستند مانند آتش‌فشان و زلزله. دوم، بلایایی که اگرچه طبیعی محسوب می‌گردند اما انسان در وقوع و یا سهمگین‌تر شدن آنها بی‌تأثیر نیست مانند گرم شدن زمین و آب شدن یخ‌های قطبی و در نتیجه بالا آمدن آب دریاها و اقیانوس‌ها و یا دست‌کاری‌های ژنتیکی و بیوس‌ها و یا تغییرات آب و هوا. سوم، بلایایی که منشأ انسانی و تکنولوژیک دارند مانند حادثه در رآکتور هسته‌ای شماره ۴ نیروگاه چرنوبیل در نزدیکی شهر

پریپیات در شمال اوکراین و یا فاجعه بوپال و نشت گاز سمی دفع آفات متیل ایزوسیانات در کارخانه آمریکایی یونیون کارباید در شهر بوپال هند.

بلایا اگرچه در ظاهر بر سه گونه‌اند اما در تقسیم‌بندی کلی همان دو قسم بلایای طبیعی و بلایای ساخته دست بشر هستند. به نظر می‌رسد این تقسیم‌بندی امری شکلی است و در ماهیت که وقوع بلا است تفاوت چندانی ایجاد نمی‌کند. اگرچه در برخی از حوزه‌های حقوقی که البته موضوع این نوشتار نیست، مانند مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها تفکیک این دو گونه از بلایا اهمیت پیدا می‌کند. تقسیم‌بندی بلایا به طبیعی و ساخته دست بشر شاید در درجه دوم اهمیت باشد زیرا در موضوع تضمین حقوق اشخاص نفس وقوع بلا است که حائز اهمیت است؛ یعنی در صورت وقوع یک بلا منشأ بروز آن موضوعی ثانویه تلقی می‌گردد. براین اساس و در یک نگاه کلی، وقوع بلا دو اثر مهم و دو مشکل عمده ایجاد می‌کند:

۱. مشکلاتی که کپیال‌گیر افراد شده، حقوق بنیادین آنان را در معرض خطر قرار می‌دهد یا به کلی با نابودی مواجه می‌کند.
۲. معضلاتی که دامن‌گیر جامعه بین‌المللی شده، امنیت جمعی را با خطر روبه‌رو می‌کند.^۱

وقتی بلایی رخ می‌دهد در کنار سایر مصائب، مشکلات و دردهایی که ایجاد می‌کند از نخستین مواردی که در معرض خطر قرار می‌گیرد حقوق اشخاص است. حقوق اشخاص امری تضمین شده است، یعنی با وقوع بلا نه تنها کم‌رنگ نخواهند شد بلکه برای بقای تضمین آنها باید اقدامات مقتضی صورت گیرد. شاید به همین دلیل است که حقوق پا به ورطه بلایا نهاده و اقداماتی را برای حمایت و حفاظت از اشخاص آغاز نموده است. ورود حقوق به موضوع بلایا (به‌عنوان یک کل) و ایجاد تعهد برای دولت‌ها در زمینه آنچه پیش از بلایا، در خلال بلایا و پس از بلایا رخ می‌دهد اگرچه جدید نیست اما پهنه گسترده‌تری را پیش روی باز می‌کند که از احترام و تضمین حقوق اشخاص تا تعهد به همکاری دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی را شامل می‌شود. بر این اساس کمیسیون حقوق بین‌الملل با درک ضرورت تدوین یک پیش‌نویس برای طرح در مجمع عمومی اقدام به تصویب پیش‌نویس «حمایت از اشخاص در زمان وقوع بلایا»^۲ در سال ۲۰۱۶ نمود.